קדושים ב

א. על הפסוק[1] „לא תעמוד על דם רעך" מפרש רש"י: „לראות במיתתו ו־אתה יכול להצילו" (ואח"כ מביא רש"י דוגמאות לדבר, כדלקמן סעיף ב).

לפום ריהטא משמע שכוונת רש"י כאן היא לפרש התיבות „(לא תעמוד על) דם רעך" — שהיינו „מיתתו", ולפי זה „לא תעמוד על דם רעך" פירושו, ש־אסור לעמוד ו„לראות במיתתו" כשיכו־לים להצילו.

אבל לפ"ז קשה — מאי קמ"ל? הרי זהו הפירוש הפשוט של תיבות אלו, כמו שמצינו בהרבה מקומות במקרא, ש„דם" האדם היינו נפשו וחיותו (כמש"נ[2] „כי נפש הבשר בדם היא", „כי הדם הוא ה־נפש"), ומה מחדש רש"י בפירושו ש„דם רעך" היינו „לראות במיתתו"[3]?

לכאורה י"ל, שעיקר חידושו של רש"י הוא בפירוש תיבת „(לא) תעמוד" (ולא בפירוש „דם רעך") — שאין פירו־שה עמידה (גשמית) במובנה הפשוט [וכ־דמשמע מפירוש הראב"ע „שלא יתחבר עם אנשי דמים", והיינו ש„לא תעמוד גו'" בא בהמשך למש"נ בתחילת פסוק זה „לא תלך רכיל בעמך", והכתוב מסיים ש„לא תעמוד" בחברת הולכי רכיל כי זה יביא ל„דם רעך"[4]] — אלא לעמוד ול־התעכב[5] מלהשתדל בהצלת חבירו (עומד ורואה במיתתו): שלכן מדייק רש"י „לראות במיתתו", כי זהו עיקר החידוש כאן, ש„לא תעמוד" היינו שעומד ורואה מבלי לעשות מאומה.

אבל עדיין אינו מובן המשך לשון רש"י „ואתה יכול להצילו" — דמאי קמ"ל? הרי פשיטא דביכול להצילו קאי — וכי ס"ד דאם אינו יכול להצילו ו־רואה במיתתו עובר על לאו זה?!

ואם כוונת רש"י להדגיש את פעולת ההצלה המתחייבת מלאו זה (שאסור לעמוד ולראות במיתתו אלא חייבים ל־הצילו) — הול"ל „(לראות במיתתו) אלא אתה חייב להצילו"[6].

וגדלה התמי': מקורו של פרש"י הוא בתו"כ על אתר ובגמ' סנהדרין[7], ובשני־הם הלשון „חייב (אתה) להצילו", ואילו רש"י משנה וכותב „אתה יכול להצילו"[8]!

---

1) יט, טז.

2) אחרי יז, יא (ובפרש"י שם. וראה גם רש"י שם, ד. שם, יד). פ' ראה יב, כג. וראה הנסמן בהערה הבאה.

3) ודוחק לומר שכוונת רש"י לשלול דם חבורה (שאין עוברים על לאו זה אם לא הציל חבירו מחבורה) — כי פירוש הפשוט ב„דם רעך" היינו נפשו, ע"ד „דמי אחיך" (בראשית ד, י. — ורש"י שם מתרץ רק „דמי", ל' רבים). וראה נח ו, ט „שופך דם האדם . . דמו ישפך" (ובפרש"י). וישב לז, כב. כו (ובפרש"י). משפטים כב, א (ובפרש"י). ובהרבה מקומות.

4) ראה גם חזקוני, טור הארוך (ועוד) כאן. וראה רמב"ם הל' דעות רפ"ז.

5) כתי"ע כאן „לא תמנע". וראה רש"י סנהדרין עג, א ד"ה לא תעמוד „לא תעמוד עצמך על דמו אלא הצילהו", שם ד"ה קמ"ל „לא תעמוד על עצמך משמע אלא חזור על כל צדדין שלא יאבד דם רעך".

6) או „אלא הצילהו" (ראה הערה הקודמת).

7) עג, א.

8) ולהעיר, שגם ברמב"ם (הל' רוצח כו' פ"א הי"ד־טו) מדייק „ויכול להצילו". וכ"ה בשו"ע (חו"מ ר"ס תכו) ושו"ע אדה"ז (הל' נזקי גו"נ ס"ז). אבל

ב. אח"כ ממשיך רש"י „כגון טובע בנהר וחי' או לסטים באים עליו".

ויש להבין: מצב של סכנת נפשות פשוט הוא ולמה צריך להביא דוגמאות לכך? וגם את"ל שצריכים להביא דוגמאות — מדוע נקט דוגמאות אלו דוקא?

ואף שדוגמאות אלו הובאו בגמ' ו-תו"כ — הרי נוסף על העיקר שענינו של פרש"י עה"ת הוא (כלשון רש"י עצמו[10]) לפרש פשוטו של מקרא (ולא להעתיק לשונות חז"ל), הרי — בנדו"ד משנה רש"י מלשון חז"ל:

בגמ' ותו"כ יש ג' דוגמאות[11] — „טובע בנהר או חי' . . או לסטין כו'", ואילו רש"י משנה וכותב „טובע בנהר וחי' או לסטים כו'", והיינו שלפרש"י אין כאן ג' דוגמאות[12], אלא צירוף שני מצבי סכנה, שנוסף לטביעתו בנהר, באים עליו חי' או לסטים.

[ואין לומר שכוונת ה„וא"ו" ב„וחי'" היא כמו „או חי'" (כמו שמצינו בכמה מקומות שוא"ו משמש במובן „או"[13]) — כי רש"י עצמו ממשיך „וחי'" או לסטים", ומוכח שמ"ש לפנ"ז „וחי'" פירושו כ-פשוטו ממש — וא"ו המוסיף[14]. ובפרט שבגמ' ותו"כ נאמר „או", ורש"י משנה ל„וחי'", א"כ ודאי יותר שכוונת רש"י פשוטו כמשמעו[15]].

ותמוה בכלל: למה נקט רש"י דוגמא מסובכת כזו — צירוף של שלשה מקרי סכנה יחד — וכאילו שרק במצב כגון זה ציוותה תורה „לא תעמוד על דם רעך"!

גם יש לדייק: (א) רש"י בפירושו

בטור השמיטו (אלא שאח"כ מעתיק ל' הרמב"ם)*. ואכ"מ.

9) ולהעיר, שלכאורה ע"פ פשוטו הי' צריך להביא דוגמא המיישבת את המשך הכתובים כאן — „אם אמר לך אדם אחר שיהרגנו אל תעמוד עד שתודיע לו" (בהמשך לתחילת הכתוב „לא תלך רכיל בעמך" — שאע"פ שהזהרתיך על לשון הרע, לא תעמוד על דם רעך) — ריב"א (וחזקוני) עה"ת. וראה גם בעה"ט, כלי יקר (יט, טו) ואוה"ח כאן (ולהעיר מתיב"ע ות"י כאן). והובא להלכה ברמב"ם, טושו"ע ושו"ע אדה"ז (ס"ח) שם.

10) בראשית ג, ח. שם, כד. ובהרבה מקומות.

11) וכ"ה ברמב"ם ושו"ע שם. — ולהעיר שבטור (גם בהעתקת ל' הרמב"ם) ושו"ע אדה"ז שם השמיטו הדוגמא מ„חי' רעה באה עליו".

12) באחדים מכת"י רש"י שתח"י „או חי' או לסטים"*, ובעוד כת"י (וכ"ה בכת"י תימן (נ. י'. תשמ"א). וראה תוס' סנהדרין שם ד"ה להצילו) — „וחי' ולסטים כו'" (ועכצ"ל שכוונת הוא"ו כמו „או", כדלקמן בפנים).

אבל בדפוס ראשון ושני, ודפוסי רש"י הנפוצים הוא כבפנים.

13) כפרש"י לעיל (בא יב, ה. משפטים כא, טו). וראה פרשתנו ב, ט. ועוד.

וראה — ע"ד ההלכה — רש"י ב"ק ט, א ד"ה ורביע. יד מלאכי כללי שאר הפוסקים סל"א. אנציקלופדיא תלמודית ערך או לחלק ס"ב (ש"נ).

14) ואין לומר שהוכרח לכתוב כן מפני תיבות „באים עליו" שלאח"ז, שיהי' ברור שקאי רק על „חי'" (ולא על „טובע בנהר") — כי הול"ל „או באים עליו חי' או לסטים", ולא „וחי' כו'" שמשמעו וא"ו המוסיף.

15) נוסף שצע"ג אם רש"י בפירושו עה"ת, ישתמש בוא"ו במובן „או" (אף אם דרך הקרא לכתוב כן), וכמשנ"ת כמ"פ שרש"י כתב פירושו בלשון צחה וברורה.

---

*) בפשטות י"ל, כי שם איירי בהחיוב („חייב להצילו"), משא"כ ברמב"ם והמחבר איירי בהלאו (דאם יכול להצילו ולא הצילו עובר בלאו). אבל בשו"ע אדה"ז שם „ויכול להצילו . . חייב לטרוח כו'". ואכ"מ.

*) ובא' מכת"י רש"י שתח"י „או חי' דורסתו" (ע"ד הלשון בסנהדרין שם „או חי' גוררתו").

משמיט תיבת „רעה" (שבתו"כ) וכותב „חי"" סתם [ואף שגם בגמ' ליתא, הרי שם עכ"פ נאמר „חי' גוררתו", שמודגש שה־מדובר בחי' רעה], (ב) רש"י נקט כגירסת הגמ', שהדוגמא ד„חי"" באה לפני „לסטים", ולא כבתו"כ, שהדוגמא ד־„לסטים" באה לפני „חי"".

ג. ויש לומר הביאור בכ"ז:

כוונת רש"י אינה לבאר פירוש התי־בות „לא תעמוד על דם רעך" — כי מובן ופשוט גם בלי פרש"י שכוונת הכתוב היא להצלת „רעך" ממיתה — אלא שבא ליישב קושי בלשון הכתובים:

כיון שכוונת הכתוב היא לחייב את האדם לעשות כל מה שביכלתו להצלת חבירו — מדוע נאמר זה בלשון של שלילה, איסור ד„לא תעמוד על דם רעך", ולא בל' של ציווי מפורש על העיקר (קום ועשה) — החיוב להציל את חבירו ממות (ע"ד שמצינו במצוות שנאמרו בנוגע להצלת ממונו של חבירו, „עזוב תעזוב עמו"[16], „השב תשיבנו לו"[17] וכו')?

[וגם אם רצה הכתוב להחמיר ולאסרו בלאו — הרי לכל לראש הו"ל לכתוב העיקר, החיוב (מצות עשה) להציל את חבירו (ע"ד מצוות הנ"ל להציל ממון חבירו), ואח"כ להוסיף גם לאו].

ומזה מובן, שאין כוונת הכתוב לחדש את עצם החיוב להציל את חבירו מסכנת מות [ובפרט שחיוב זה נלמד מק"ו מזה שחייבים לעזור לחבירו בכל דבר, אפי־לו הצלת ממונו כנ"ל, ועאכו"כ בהצלת נפשו[18]] — אלא שיש בפסוק זה חידוש באופן החיוב של הצלת חבירו שאא"פ ללמוד ממקום אחר.

וחידוש זה מודגש בלשון הכתוב „לא תעמוד על דם רעך", דמזה מוכח שה־מדובר הוא במצב הנותן מקום לאמר ש־מותר לאדם לעמוד ולהתעכב מלהצילו, וע"ז בא ציווי הכתוב „לא תעמוד גו"".

הא כיצד — כשחבירו נמצא בסכנה כזו שהצלתו כרוכה בסכנה לחייו של המציל. ובמילא מובן, שבאופן זה יתכן לומר שהאדם יכול (ואולי עוד יותר — חייב) להשאר לעמוד במקומו, כדי שלא לסכן את עצמו[19]. ולזה בא ציווי מיוחד „לא תעמוד על דם רעך", דכיון שה־מדובר ב„דם רעך", סכנת מיתה (ולא רק חבורה, ועאכו"כ לא רק ממון), אסור לעמוד ו„לראות במיתתו" אלא חייב להצילו[20].

אבל לאידך גיסא מובן, שאם פעולת

---

16) משפטים כג, ה.

17) משפטים שם, ד (ועד"ז תצא כב, א). וראה הערה הבאה.

18) וראה סנהדרין שם, שמהכתוב (תצא שם, ב) „והשבותו לו" נלמד גם החיוב להציל נפשו של חבירו, והכתוב ד„לא תעמוד גו"" בא ללמד דחייב גם לשכור אחרים להצלת חבירו.

19) משא"כ בדוגמא הנ"ל הערה 9 — דפשיטא שאיסור רכילות נדחה מפני פקו"נ.

ברשב"ם כאן „לא תעמוד מנגד אלא ניתן להצילו בנפשו של רודף" (וכ"ה בתו"כ כאן. וראה סנה' שם. וראה שפ"ח (הנדפס עם הרא"ם כו') כאן לפרש"י ד"ה אני ה'). אבל אין לפרש זה בפשוטו של מקרא, כי חידוש זה (המחייב פעולת הריגה) לא הי' צריך להאמר בלשון שלילה „לא תעמוד גו"" (וראה רש"י תצא כב, כו) — משא"כ לפי המבואר בפנים שהחידוש שאין לעמוד כו' מפני (חשש) סכנה לעצמו.

20) וידועה השקו"ט ע"ד ההלכה אם יש חיוב ליכנס בספק סכנה כדי להציל חבירו ממיתה ודאית — ראה נו"כ הרמב"ם וטושו"ע שם. שו"ע אדה"ז חו"מ שם (ובהל' שבת (משכ"ט ס"ח) סתם שאין ליכנס בספק סכנה). — הדיעות בפרטיות ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך הצלת נפשות ס"ב וש"נ. ועוד.

ההצלה יכולה לגרום לסכנה להמציל באופן שהיא מטלת בספק אפשריות ההצלה – אז מסתבר לומר (בלימוד ע"ד הפשט) שאין לחייבו להשתדל בהצלת חבירו[21].

וזהו דיוק לשון רש"י "ואתה יכול להצילו" – דאע"פ שהזהירה תורה "לא תעמוד על דם רעך", הנה במה דברים אמורים שהאדם חייב להעמיד את עצמו בחשש סכנה (ו"לא תעמוד גו'") – כשברור הדבר שביכולת האדם להציל את חבירו, "אתה יכול להצילו"[22], וחשש הסכנה לא יפגע בוודאות ההצלה: אבל באם ספק בדבר, אין לאדם לסכן את עצמו בשביל ספק הצלת חבירו.

ועפ"ז מובן שצריך רש"י להביא דוגמא מיוחדת למצב סכנה שעליו ציוותה תורה "לא תעמוד על דם רעך" – לתאר מציאות מוחשית כזו, שיש בה שני הקצוות: חשש סכנה להמציל (שלכן צריך הכתוב לחדש "לא תעמוד על דם רעך"), ולאידך, אין הסכנה בסתירה לה־הצלה, וההצלה היא ודאית "אתה יכול להצילו".

ודוגמא כזו ה"ה בצירוף שני־שלשה עניני סכנה הנ"ל כדלקמן.

ד. ביאור הדבר:

כבר קבע רש"י כלל גדול בפירושו (כמ"פ[23]) "דבר הכתוב בהווה", ומובן שבהתאם לזה גם רש"י בפירושו מביא דוגמאות מן ההווה ורגיל. וכן הוא הדבר בענייננו, שהדוגמא שהביא רש"י היא מצב "הווה" ורגיל (ובפרט בימי רש"י) שחשש הסכנה להמציל הוא באופן שאינו מטיל ספק בפעולת ההצלה.

כלומר:

ע"ד הרגיל – סכנת לסטים או חי' רעה שייכת באדם הנמצא בדרך[24] יחידי, בלי שיירה כו'. וא"כ, אדם הפוגע (בהלכו בדרך) בחבירו כשחי' רעה או לסטים באים על חבירו, הרי ע"ד הרגיל אינו במצב של "אתה יכול להצילו" (בודאי), ואדרבא הרי הוא נמצא באותה סכנה ממש כמו חבירו, ואין כאן יכולת והצלה ודאית[25].

ולכן מביא רש"י דוגמא ד"טובע בנהר", שזהו מצב הווה ורגיל בכלל[26], וכן בהפרט של "אתה יכול להצילו" – שכשאדם טובע בנהר ה"ז מפני שבאה

---

21) והיינו, שנוסף לזה, שאם ההצלה גורמת סכנה גדולה (הקרובה לוודאי) להמציל, מובן שאא"פ לחייבו להשתדל בהצלת חבירו* – הרי גם אם אין כאן אלא חשש סכנה, אבל הוא מטיל בספק אפשריות והצלחת ההצלה, מסתבר, שאין האדם חייב להכניס א"ע בחשש סכנה, בשביל ספק הצלת חבירו.

22) להעיר גם משו"ת הרדב"ז (שם) וב"ח לטור שם – בפי' ל' הרמב"ם "ויכול להצילו". ע"ש. וראה לקמן הערה 29. ואכ"מ.

*) וראה (ע"ד ההלכה) שו"ת הרדב"ז לשונות הרמב"ם סי' א'תקפב (ריח): ומ"מ אם הספק נוטה אל הודאי כו'. וראה ס' חסידים סי' תרדע.

23) פרש"י משפטים כא, כח. כב, יז. שם, ל. ועוד.

24) ראה וישב לז, לג. רש"י – לך טז, יב. וירא כא, כ. ויצא כח, יא. ועוד.

25) נוסף לזה שאינו חייב להכניס א"ע בסכנה גדולה כזו בשביל להציל חבירו – ראה לעיל הערה 21.

26) היינו, שגם הסכנה ד"טובע בנהר" (שישובי בנ"א הם בסמיכות לנהר) היא יותר "הווה" מ"חי' או לסטים באים עליו" (שע"ד הרגיל אינו אלא בהולך בדרך יחידי, כנ"ל).

וי"ל שזהו טעם השינוי ברמב"ם ושו"ע (ושו"ע אדה"ז) "טובע בים" במקום "טובע בנהר" – לפי שנתרבו אז המפליגים בים [אלא שבטור (וגם בהעתקת ל' הרמב"ם) כ' "בנהר"]. – ומ"ש רש"י "בנהר" מובן ע"פ המבואר לקמן בפנים.

„רוח סערה ותרומם גליו"[26] והאדם עיף ויגע וכיו"ב, וחבירו (הנמצא ביבשה) יכול בודאי להציל את הטובע – „אתה יכול להצילו".

וכדי לבאר שהמדובר במצב שיש חשש סכנה להמציל (אף שעדיין ברור ש„אתה יכול להצילו"), מוסיף רש"י – „וחי' או לסטים באים עליו", כלומר, שחידוש התורה ב„לא תעמוד על דם רעך" („לראות במיתתו ואתה יכול להצילו") מודגש במקרה שאדם טובע בנהר, ונוסף על כך „חי' או לסטים באים עליו"[27], ובדרך ממילא יש חשש סכנה (גם) להמציל, כי כך הוא טבע הדברים, שחי' הבאה להתנפל על הטובע בנהר ובא א' להצילו, תבוא ותפול גם על המציל[28]. אבל מ"מ עדיין ה"ז בגדר „אתה יכול להצילו" (בודאי), כי אין חשש סכנה כזה גורע ביכולת ההצלה עצמה, אלא שיש חשש שאחרי ההצלה[29] תתנקם החי' במציל כנ"ל.

ועפ"ז מדוייק לשונו של רש"י „חי'" סתם ולא „חי' רעה" – כי [נוסף לכך שאינו הווה ומצוי שחי' רעה תבוא אצל נהר (הקרוב לישוב), הנה עוד ועיקר]: אם חי' רעה באה עליו, הרי גם המציל הוא במצב של סכנה ודאית (ע"ד הרגיל וב„הווה") המטלת בספק אפשריות ה־הצלה, ושוב אינו חייב להכניס את עצמו בסכנה כזו בשביל ספק הצלת חבירו.

ולכן מדייק רש"י שהמדובר ב„חי'" סתם, שבכלל אינה מהווה סכנה לאדם, כי פוחדת ממנו[30], אלא שבדוגמא זו, בראותה אדם טובע בנהר (שע"פ טבע) מפרפר בידיו ורגליו ונחלש וכו' אינה יראה מלהתנפל עליו כו'. משא"כ לגבי המציל, שאינו במצב של חלישות וכו', ה"ז רק חשש בעלמא, ולכן חייב האדם להציל את חבירו, „לא תעמוד על דם רעך".

ובזה יובן גם הטעם שמקדים רש"י „חי'" ל„לסטים" – כי (נוסף לזה שעל יד נהר מצויות חיות יותר מלסטים, וה"ז יותר „הווה", הנה) בזה מרמז רש"י, שה־„לסטים" כאן הם מסוג דומה ל„חי'" שלפנ"ז, שאינה חי' רעה אלא חי' סתם (כנ"ל) – וכמו"כ אין המדובר כאן ב־לסטים המוכנים להתנפל על כל אדם כו' (שאז גם המציל באותה סכנה ודאית), אלא לסטים כאלו שבדרך כלל פוחדים מבני אדם, אלא שבראותם „טובע בנהר" (שחלש ביותר) יתנפלו עליו כו'.

ה. ויש להוסיף עוד טעם – ע"ד ה־הלכה – שלא הסתפק רש"י בהדוגמאות ד„לסטים באים עליו או חי' רעה באה עליו" כשלעצמן, כ"א בצירוף להדוגמא ד„טובע בנהר" (כנ"ל) – שאין זה רק משום שטביעה בנהר היא דוגמא רגילה ב„הווה", אלא משום שלשיטת רש"י (ב־פירושו עה"ת), גם במצב שפעולת ה־

---

*26) תהלים קז, כה.

27) משא"כ כשחשש הסכנה הוא מצד הנהר עצמו, שהמציל חושש שגם הוא יטבע בנהר – הרי שוב אינו מצב של „אתה יכול להצילו" (בודאי). וראה הערה 29.

28) להעיר מהנתפס כשבא במחתרת (משפטים כב, א ובפרש"י).

29) או באו"א קצת: „אתה יכול להצילו" פירושו, שפעולת ההצלה עצמה היא ודאית (שודאי ביכולת של פעולה זו להציל), ואז חייבים להשתדל בזה אף שיש חשש סכנה ממק"א (משא"כ אם הסכנה היא מצד פעולת ההצלה עצמה – כמו הצלת חבירו מחי' רעה או לסטים, או טובע בנהר כשיש חשש שהמציל יטבע כמוהו – אינו בגדר „אתה יכול להצילו").

30) כמש"נ (נח ט, ב) ומוראכם וחתכם יהי' על כל חית הארץ (ובפרש"י שם, אפילו תינוק בן יומו).

הצלה מחי' רעה או לסטים כרוכה רק בחשש סכנה עבור המציל (ולא סכנה ודאית), ועוד זאת, ש„אתה יכול (בודאי) להצילו", מ"מ במקרים אלו, אין חיוב (לפרש"י עה"ת) להעמיד את עצמו בחשש סכנה בשביל הצלת חבירו.

והטעם — ע"פ משנת"ל, שמציאות של „לסטים באים עליו או חי' רעה באה עליו" ע"ד הרגיל (ב„הווה"), היא באדם ההולך בדרך יחידי; ונמצא, שאדם זה העמיד את עצמו במקום סכנה, כי לא הי' לו לילך יחידי אלא להצטרף ל־שיירה כו'.

ובמילא יש מקום לומר, שאין חייבים להשתדל בהצלתו בכל האופנים. דאף שפשיטא שאם ביכולתו של מישהו להצילו בודאי („אתה יכול להצילו") מבלי להעמיד עצמו בסכנה, הוא חייב בזה — מ"מ, אם פעולת ההצלה כרוכה בחשש סכנה להמציל, מסתבר לומר, שאינו חייב להעמיד את עצמו בחשש סכנה עבור חבירו שהעמיד את עצמו במקום סכנה[31].

ו. מ„יינה של תורה" שבפירוש רש"י:

ידוע פתגם הבעש"ט[32], שכל מה שיהודי רואה או שומע צריך ללמוד מזה הוראה בעבודתו לקונו. ולכאורה ה־דברים מוכרחים ממאמר חז"ל[33] „כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה", ו„כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו"[34]. שמזה מובן, דכשאדם רואה או שומע איזה דבר, עכצ"ל ששמיעה או ראי' זו אינה „לבטלה", ועוד זאת, שהיא לכבודו ית'. וזהו תוכן דברי הבעש"ט, שהאדם צריך לנצל שמיעה או ראי' זו לעבודתו ית', תכלית בריאתו, „נבראתי לשמש את קוני".

ויש לומר שזהו הרמז בלשון רש"י „לראות במיתתו ואתה יכול להצילו" — דהא בהא תליא, דזה גופא שאתה רואה את חבירך בסכנת מיתה („לראות ב־מיתתו"), הרי זו הוכחה ש„אתה יכול להצילו", שניתן לך הכח להצילו, ד־אל"כ, מדוע הראו לך זאת? והרי לא ברא הקב"ה דבר אחד — כולל גם ראי' זו — לבטלה!

ומזה גם הוראה ברורה לדורנו זה במיוחד, שהרבה מאחבנ"י נמצאים ב־עוה"ר במצב של סכנת טביעה רוחנית בפועל ממש (והרי זה נכלל ב„דם רעך"[35]) — שהזהירה תורה „לא תעמוד על דם רעך", ומוטל על כאו"א החיוב לעשות ככל מה שביכלתו להצילם ולהחיות את נפשם.

ואם יבא היצר בטענה — מי אני ומה אני שאוכל להחיות את נפשו של השני? הנה ע"ז אומר רש"י „לראות במיתתו ואתה יכול להצילו", וכנ"ל בפירוש ה־דברים, דזה גופא שאתה רואה במיתתו — שהגיעה להכרתך וידיעתך אשר פלו־

---

31) להעיר מהשקו"ט אם חייבים להציל המאבד עצמו לדעת (ראה אנציקלופדיא תלמודית ערך הצלת נפשות ס"ג, וש"נ).

32) ראה הוספות לכתר שם טוב (הוצאת קה"ת) סקכ"ז ואילך. וש"נ.

33) שבת עז, ב.

34) אבות ספ"ו.

35) כן נקט להלכה בשו"ת מהרשד"ם חיו"ד סר"ד (הובא בכנסת הגדולה לטור חו"מ ר"ס תכו) — לענין הצלת נפשו מיני שחת שלא ישתמד או שאם נשתמד להושיבו לדת משה. ובשל"ה חלק תושב"כ פרשתנו (שמה, ב) „כ"ש בהצלת הנפש שאם יראנו עושה עבירה שמאבד עולמו יצילהו" (וראה גם מנ"ח מצוה רלט. וראה שקו"ט בביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג ח"א עשה כח (קעב, א ואילך)).

ני הוא במצב כזה, ה"ז הוכחה גמורה, ש„אתה יכול להצילו" — **אשר לך ניתנו הכחות לתקן את זה**, ובך תלוי הדבר **להשיב ולהחיות את נפשו, ע"י התומ"צ, שתעסוק בהפצת התורה והיהדות!**

וע"י פעולת כאו"א מאתנו לקרב את לבן של ישראל לאבינו שבשמים, מקרבים וממהרים ביאת משיח צדקנו, ש„יכוף כל ישראל לילך בה (**בדרך התורה**) **ולחזק בדקה"[36], במהרה בימינו ממש.**

(משיחת ש"פ קדושים תשמ"ו)

---

36) רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ד.